

a 4 évesnél kisebb gyermekek számára is felhasználhatunk. Miután rövid pillantást vet az író Pósa elődeire, egyéniségére, munkásságára, megkísérli annak megállapítását, miért nem sikerül még neki sem mindig a gyermeknek való igaz hangot eltalálni. A fő okot abban látja, hogy Pósa csak mások gyermekein tanulhatta meg a gyermeklélek ismeretét, neki édesgyermekje nem volt. Nem is annyira a gyermek szellemi fejlődése irányítja versei írásában, hanem a Magyar Népköltési Gyűjtemény gyermekversei és játékszövegei.

Ezek után megállapítva, hogy irodalmunkban eddigelé mégis csak Pósa gyermekversei a legtökéletesebbek, rátér tulajdonképeni témájára. Tárgyanként csoportosítva körülbelül 70 versikét említ meg a leghasználhatóbbak közül, amelyek nagyrésze a gyűjteményes kiadás III. és V. kötetében található. Így e füzetben hasznos támogatót kap, aki Pósa termelésének tömegében a gyermekszoba vagy a kiseddévő számára böngészni akar.

Lányi Ernő.

H. Sasaki: Moralerziehung in Japan. Geschichtliches, Theoretisches, Praktisches. Leipzig, 1926.

Sasaki felső tanítóképezdei tanár Tokióban Kunitze R. támogatásával német nyelven bocsátotta közre fenti munkáját, miáltal lehetővé tette, hogy a szakemberek közvetlen forrásból ismerjék meg Japán közoktatási rendszerét. Huzamosabb időt töltött Európában s tavaly Budapesten is megfordult, át tanulmányozta a modern pedagógiai irodalmat, főképen a németet, s amit értékesnek talált, azt a japáni viszonyokra iparkodott alkalmazni.

Műve három főrésze oszlik. Az elsőben a japán nevelés történeti fejlődését ismerteti; a másodikban az erkölcsi nevelés elméletét és a harmadikban az erkölcsi nevelés módszerét adja.

Az első főrészben a japán neveléstörténetről lévén szó, új világ tárul fel az olvasó előtt. A szerző helyesen cselekedett, amikor alaposan megismertette vele, különben nem tudnánk beelőzni magunkat a japán ember lelkivilágába, világnézetébe. A neveléstörténetben a Meiji császár előtti és utáni kort különbözteti meg. Az előző korban a nevelés részint a családban, részint a buddhista kolostorokban folyt le; a tanítás súlyát az ész kiművelésére és a testgyakorlásra helyezték. Utána, az ú. n. Tokugawa-időszakban (1603—1867) a polgári és katonai szolgálatra való buzdítás volt a főcél, melynek alapjellege az erkölcsi nevelés. Jellemző sajátysága az ősök, a császári család, a szülők és istenek tisztelete, hűségre nevelés a földesúrral szemben. A nép, mely Konfucse és Buddha tanítását egybeolvasztotta, az uralkodócsaláddal egynek tekinti magát.

1868-ban Meiji császár megnyitja Japánt a nyugati kultúrának s ekkor az égi és földi istenek előtt ötös fogadalmat tesz, mely Japán nemzeti politikájának foglalatja: 1. állami ügyekben népképviselőt döntsön; 2. a felső és alsó néposztályok arányosan vegyenek részt a kormányzásban; 3. minden tisztviselő a neki kifizűzött célt szolgálja; 4. elavult szokások eltöröndök; 5. a birodalom megerősödését az egész földkerekségről szerzett ismeretek erő-

sítsék. A jövőben tehát minden intézmény kiindulópontjául a fenti öt pontot válassza.

Japán így kaput nyitott a nyugati kultúrának és iskolái európai jelleget nyertek. Ma, ide nem számítva Formosa, Korea, déli Mandzsúria és a Sachalin-szigeteket, Japánban a következő iskolák vannak: 12 állami egyetem, 16 magánegyetem, 4 állami felső tanító- és tanítónőképző, 50 állami, 4 községi és 27 magán-szakiskola, 25 főgimnázium-féle iskola, 99 tanító- és tanítónőképző, 350 középiskola, 280 felső leányiskola, körülbelül 26.000 elemi iskola és 30 nem a kultuszminiszter alatt álló különböző fajú iskola.

Ami az iskolaügyet illeti, szervezete több változáson ment keresztül. 1872-től 1907-ig ötször változott, míg végre sikerült a nyugati kultúrát a japán életfelfogással összeegyeztetni. Az iskolaszervezet európai és amerikai minta után alakult, sok idegen fogalmat honosított meg, úgyhogy Meiji császár 5 pontja elhomályosulni készült. Veszélyt láttak benne s ezért azon vannak, hogy idegen ismeretek mellett is japán nemzeti nevelést adjanak, melyet legjobban az erkölctan tanítása mozdít elő.

A szerző az erkölctan tanításával az elemi oktatás keretében foglalkozik, a középfokú oktatásra éppen csak rámutat. Szóba kerül a többi tantárgy is, de csak annyiban, amennyiben az erkölctan tanításának ismertetése megkívánja.

Az elemi oktatás hat alsó és három felső tagozatra, illetőleg osztályra oszlik. Az alsófokon van: erkölctan, japán nyelv, történelem, földrajz, természetrajz, ének és torna, leányoknál varrás; helyi szükséglet szerint más-kézügyességi tárgy is. A felsőfokon e tárgyak megismétlődnek, de rajz nélkül. Ezekon kívül kézügyességi tárgy, kereskedelem; leányok háztartást is tanulhatnak; helyi viszonyok szerint van rajz; idegen nyelv és más szükséges tárgy. Az oktatás célja az, hogy a gyermekek testi fejlődését előmozdítsa, a tanulót erkölcsi és állampolgári nevelésben részesítse. Az utóbbit az erkölctan tanítása szolgálja elsősorban. Mivel ehhez külföldi példa nem volt — a franciát nem tartják annak —, a külföldi hatás sem oly szembetűnő, mint más tárgyban. Módszerére Herbart erkölcsi jellemnevelése volt hatással. 1890-ben császári rendelet szabott irányt a nevelésnek. E rendelet kiemeli, hogy a nevelés ősforrása a császár iránt táplált hűség és a szülői szeretet, amiért a dinasztia érdekét mozdítsák elő, „mely, mint az ég és föld, örökké megmarad”. A tanító feladata tehát az, hogy az uralkodóház iránt hűséget, az állam iránt szeretetet, a szülőkkel szemben kegyeletet, az öregek iránt tiszteletet, a jó baráttal szemben őszinteséget, a gyengék iránt gyengéségek figyelembevételét, önbecsületét stb. oltsanak a tanulóba.

Mivel tehát az iskolaügy politikum, a kormány közoktatási bizottsága tudósokból, tanárokból és más hozzáértőkből bizottságot alakított, a tankönyvek felülbíralására s rájuk bízta a tankönyvkiadást is. De monopóliumnak nem tekintti; magánegyetem is írhatnak könyvet, a tanító pedig szabadon választhat köztük.

A tankönyvek a tanító és a tanuló számára íródnak. Az előbbi részére vezérfonalul, melyben a tárgyalandó olvasmányok tartalma, utasítások, figyelembeveendő szempontok stb. foglaltatnak. A tanulók tankönyve az alsó tagozatban a pép nyelven, a felsőfokon irodalmi nyelven íródik. Különböző erények fejtegetését osztályonként határozzák meg. Az alsófokon a tárgyalandó olvasmány érzelmekeltésre szolgál, a felsőfokon már maga az erkölcs tanítása lép előtérbe. A szerző fejtegetése élénkítésére sok olvasmánycímet közöl, melyek a tanításra jellemzők. Pl.: Tartsd meg pontosan az órát! A szülők jótéteményei. Férj össze testvéreiddel! Ó felsége, a császár. Kerüld a babonát! Ünnepek és nemzeti ünnepek. A háziasszony kötelességei. E jellemképző olvasmányok összeállításakor a felső tagozatban tekintettel vannak a fiúkra és lányokra.

A középfokú iskolákban csak tanulók részére írnak erkölcsant. E tankönyvekben többnyire cikkek vannak, melyek határozott erkölcsantitást tartalmaznak. Ezeken kívül közmondások, versek, elbeszélések, erkölcsi tartalmú jeles mondások stb.

A munka második és harmadik főrészében a szerző az erkölcsi nevelés elméletéről és általános módszeréről szól. E módszer különféle elemekből alakul: 1. olyanokból, melyek a gyermek iskolai életét irányítják; 2. olyan tárgyakból, melyekből erkölcsi hatás meríthető; 3. az erkölcsan külön tanításából. De az erkölcsi nevelés a tanuló szórakozására is kiterjeszkedik. Tornajáték, kirándulások, játék, melyben a tanító is résztvesz, ugyanezen célt szolgálják.

A tárgyak keretében is kidomborodik az erkölcsi nevelés célzata. A szerző az összes tárgyakat felsorolja s erkölcsi hatásukat kiemeli. Elsősorban a japán nyelv és történelem tanítását hangsúlyozza, mint az erkölcsös felfogás hatalmas segédesszközeit. A nyelvtanításhoz szükséges olvasókönyv erkölcsi tartalmú a legtágabb értelemben. Van benne hagyomány, mitológia, mese. A huszonnégy kötetet kitevő tankönyvekben, melyeket a kultuszminisztérium adott ki, összesen harminc európai vagy amerikai tárgyú olvasmány van; magánévénytől kiadott könyvekben még több.

A japán történelemtanítás célja az államforma ismertetése és az állampolgári érzület ápolása lévén, az alsó tagozatban az uralkodóház örökös fennmaradásáról, az uralkodók jelességeiről, a hű alattvalók szolgálattevéséről stb. tanulnak; a felső tagozatban ugyanezt kibővítve, továbbá a hazafejlődéséről. Középfokú iskolákban arra helyeznek súlyt, hogy a tanuló Japánt és a világot „pártállás nélkül ítélje meg“.

Ami az erkölcsi nevelés gyakorlati módszerét illeti, mondja a szerző, a legtöbb kifogás ellene japánok részéről történt. A hibák szerinte onnan erednek, hogy a tanuló lélektanát sokan nem ismerik, a tanítás gépies; sikert csak az mutathat fel, aki az erkölcsi természet fejlődését ismeri. Ezek után lélektani alapon iparkodik a tanuló lelki fejlődését megállapítani, de hozzáteszi, hogy ez a legnehezebb feladatok egyike. Kiemeli, hogy a gyermek ösztönét az erkölcsi cselekedet utánzására kell felhasználni, hogy szokássá

meggyőződésé válják. Az elemi oktatás keretében az akarati és érzelmi nevelést hangsúlyozza. A tanító csak szép, igaz és tiszta dolgokról iparkodik benyomást kelteni, hogy a tanuló az erkölcsi ébredés mezejére jusson. A célt külső hatásokkal is lehet támogatni. Ilyen a tanuló tárgyi környezete: az iskola helye, játszótér stb.

A gyakorlati módszerek közül a szerző a katechetikus módszert becslili legtöbbször, különben — mondja — a tanítás unalmassá válik. A tanító a szöveget vagy meséli, vagy olvastatja. A szerző a szöveg megtanulását ajánlja, továbbá a szemléltető képek használatát is. Szükségesnek tartja az erkölcsi értelem kiemelését, de a bírálást e fokon elveti.

Utoljára a vallásos képzésre tér át. Ezt elhanyagolni nem szabad, már az erkölcsi érzület kialakulása szempontjából sem. Külön vallásoktatás nincs Japánban. Egy 1899-ben kiadott miniszteri rendelet az iskolapolitika szempontjából tiltja ezt.

A művet azzal az érzéssel tesszük le, hogy szerzője európai műveltségű, melegszívű nevelő, aki sokat tapasztalt, pedagógiai tapintattal rendelkezik, s az erkölcsan tanításában látja a japán nép japán mivoltának legerősebb támaszát. Ezért az erkölcsöt a nemzeti öntudattól elválasztva elképzelné nem tudja, sőt az erkölcsös életfelfogás kialakulását tőle teszi függővé. Ha módszerének sikerében kételkedünk is, el kell ismernünk, hogy a gyermek lelki tulajdonságait jól ismeri, és mint lelkiismeretes nevelő, nagy odaadással és tárgyyszeretettel iparkodik feladatának megfelelni.

Relković Néda.

Johannes Prüfer: Friedrich Fröbel, sein Leben und Schaffen. 3. átdolgozott és bővített kiadás Fröbel képmásával és 14 képes táblával (Teubner kiadása, 1927. 146 lap, ára egész vászonkötésben 6 márka).

Fröbel Frigyes (1782—1852), aki Pestalozzi nyomdokain elindulva, a maga körében tökéleteset alkotott, a kisdedovás történetében maradandó helyet vívott ki magának. Hogy mennyire méltányolják még ma is hazájában, azt az előttünk fekvő könyvecské is bizonyítja, amelynek 1. kiadása 1914-ben, 2. kiadása pedig, amelyet olaszra is lefordítottak, 1926-ban jelent meg. Prüfer, aki munkáját a Fröbel-irodalom körül nagyon érdemes Spranger Edének ajánlja, az újabb törekvésekkel szemben (Montessori!) a „valódi Fröbelt“ akarja élénk állítani. Szeretettel mélyed el hősének életébe, nagy készültséggel mutatja be rendszerét, ennek fokozatos kialakulását mozgalmas életének eseményeivel kapcsolatban s külön fejezetben méltatja ennek a rendszernek kultúrpedagógiai jelentőségét. Kár, hogy eközben alig utal az elődökre és követőkre, úgyszintén mellőzi a fröbelizmusnak mai állását világszerte, aminek pedig felette fontos és hálás fejezetet szentelhetett volna. Ezt mi is veszteségnek érezzük, tekintettel arra, hogy a kisdedovás ügyének fontosságát hazánkban oly korán felismerték (lásd pl. Kornis Gy.: A magyar művelődés eszményei: II, 137, 486, 513—4, 538, 540, 561, 590) és Fröbel rendszerét nálunk is régen meghonosították. Ez utóbbira vonatkozó adatokból csak